

scientem pro dispensatione impedienda causam præbere dispensatori valeant; ut si difficultas implendi votum adnexum sit grave & ingens illud violandi periculum. Quare difficultas sine periculo non sufficit; nec quodcumque periculum semel aut iterum votum transgrediendi. Tuac ergo adest sufficiens dispensandi causa, quando talis est difficultas, quæ, persone votantis conditione spectata, coniunctum habet ingens periculum in voti transgressionem frequenter prolapsandi. Hæc ratione Alexander III. cap. *Tentens*, qui *Clerici*, *vot. nov.* ob incontinentiam periculum mulierii castitatis voto strictæ dispensationem impedit. Quæ sententia communis est penes Theologos. Soto *Lib. VII. quest. IV. art. 3.* Suarez *Lib. VI. cap. XVII. num. 12.* Passerinus *quest. cxxxvii. art. 1. num. 752.* & alii vere omnes. Gravis quoque conscientie turbatio idoneam dispensationis causam impedit; ut si votens frequentibus angatur leproculis gravibus, ita ut magis ei noceat quam proficit voti executio.

XV. *Quest. VII. An dubium de voto emisso iusta causa sit obtinenda dispensationis?* B. Si dubium sit de sufficienti, & necessaria intentione tum votantis, tum le obligandi, cum tunc incerta sit voti existentia, fundamentum habetur dispensationis concedende. Quod intelligas velim, dum dubium verum est, seu, ut solet a quibusdam appellari, negativum. Si enim probabiliores adessent rationes pro voto; tunc dubitatio nullam præberet dispensandi causam. Quin nec ipsum dubium solum, nisi aliquid aliud accedat, satis est ad dispensandum votum, sed tantummodo ad commutandum. Similiter, si dubium sit, utrum voti executio impediat maius bonum, eultrumque divinum, incertum constituit votum, & præberet dispensandi causam, ut communit Theologi docent.

XVI. Tandem, si boni communis incrementum, aut damnum eiusdem exigat voti relaxatio; dispensatio concedi potest. Quamobrem ad sedandas lites, & tranquillitatem donandam provinciæ, vel civitati, dispensari potest cum homine voto castitatis obstricto; idemque dicunt de eo qui ob votum ieiunandi impediatur exercere lectiones, aut conciones valde civitati utiles. Item, si votum cedat in damnum domus, ut si ex absentia votantis concedi facile possit. Quare ad conservandam illudrem familiam, in voto castitatis dispensari poterit; si aliquid commutationis addatur. Denique maius ipsius

votentis spirituale bonum poterit esse sufficiens dispensandi causa. Finis namque voti est bonum spirituale votantis. Quoties ergo executioni voti maius bonum votantis impediatur, & eisdem relaxatio conferret in illius maiorem utilitatem, satis rationabilis foret causa dispensandi.

XVII. Placet in calce huius capituli advertere, quod, quamquam verum sit, vera, & manifesta existente causa, posse superiorem absolute dispensare in votis, quia talis potestas respicit residet in Prælati Ecclesiæ; admodum raro tamen occurrit causa adequata dispensandi absolute, præsertim in votis gravioribus & perpetuis. Hinc ipsa Sedes apostolica vix dispensationem imperitur sine aliqua commutatione. Et hæc omnia communia sunt. Quid, si vera, & evidens causa dispensandi absolute habeatur? Tenetur ne superior dispenset? Adfirmat Passerinus *n. 760.* ipsi aliquando tenent, quando scilicet omnibus expensis iudicet aut bono communi, aut bono privato spirituali votantis id graviter expedire.

CAPUT XIV.

De votorum commutatione, ac de illis qui vota commutandi facultatem habent.

I. **C**ommutare est unum pro alio substituire. Quare commutatio voti non aufert illius vinculum, sicuti dispensatio; sed, vinculo voti manente, alteram substituit materiam, quæ in prioris locum succedat; seu clarior, in commutatione solvitur prius vinculum, & aliud subrogatur. Commutatio ergo voti definitur potest: *Permutatio unius materia pro altera sub eadem voti obligatione.* Differt ab irritatione, quæ est actus potestatis dominantis auferentis omnem obligationem, nulla etiam occurrente causa, re absolute spectata, ut supra dictum est. Discrepat rursus a dispensatione, quæ tollit omnem obligationem.

II. Commutatio est effectus iurisdictionis spiritualis. Omnes illi qui possunt dispensare vota, valent etiam ea commutare, quamquam non e contrario; quod verum habet non solum de iis qui potestatem fruuntur ordinaria, verum etiam de illis qui potestatem delegata intrinseci sunt. Cur commutatio sit actus iurisdictionis, docet D. Thomas in IV. dist. xxxvii. quest. 1. art. 4. questiu. 4. *In commutatione est quidam contractus, qui non potest perfici sine consensu utriusque partis. Unde non potest fieri immutatio voti*

nisi

nisi interveniat consensus eius qui vicem Dei gerit in terris, scilicet Prælati, nisi forte unum votum ab alio includatur. Et quia votum Religionis includit omnia alia vota, tum ratione perpetuitatis, tum ratione obedientiæ, quæ bono voluntatem suam Deo tradit, per quam sui, & omnium dominus esse potest; ideo ille qui aliquod votum temporale fecit, potest, non requisita alicuius Prælati dispensatione, Religionem intrare non obstante voto precedente, quod ingressum Religionis impediret.

III. *Quest. I. An quis propria auctoritate valeat suum votum commutare in bonum evidens melius?* Resp. Quoniam non leve diffiduum est inter Auctores super proposita questione, accuratus ea discutenda est. Et primum convenit inter omnes, quod, quando melius, seu maius bonum futurum est in materie promissæ incremento, quicquid valeat propria auctoritate votum suum permutare. At hæc non est commutatio, seu substitutio unius pro alia materia; seu est abundantior solutio; ut, si votivissæ erogare centum aureos in elemosynam, & erogare ducentos. Similiter, si promississæ centum argenteos, & dares centum aureos, non esset vera commutatio, sed redundans solutio: tota quippe diversitas materialis est, quia aurum prævaleat argento; & quantum ad solvenda promissa diversitas inter aurum & argentum nulla reputatur, quia hoc in illo includitur. Porro, quando minus bonum includitur in maiori bono, tunc non est vera commutatio, de qua in præsens; sed, ut diximus, perfectior voti observatio. Hoc colligitur ex doctrina D. Thomæ, qui docet, quemquam posse propria auctoritate vota quæcumque privata, etiam reservata, commutare in votum Religionis; quia hoc omnia alia particularia vota includit, quemadmodum universale singularia continent. Inquit enim 2. 2. q. lxxxviii. art. 12. ad 1. *Dicendum, quod omnia alia vota sunt quædam particularium operum; sed per Religionem homo totam vitam suam Deo obsequio deputat. Particularia autem in universali includuntur.* Et ideo *Decretalis dicit, quod reus voti fracti non habetur qui temporale obsequium in perpetuum Religionis observantiam commutat.* Controversia ergo est, de vera commutatione, in qua una pro alia disparata materia subrogatur; ut, si votiuit ieiunium, & illud in elemosynam commutes; si promississæ recitare officium B. Virginis, & recites postea plura Rosaria. Hic est verus questionis status.

IV. Prima sententia, quam omnes novi Moraliste sustinent, adfirmat, quemque, si

ve laicum, sive ecclesiasticum, sive virum, sive mulierem, propria auctoritate posse suum votum commutare in id quod est evidenter melius. Ab Auctoribus recentioribus abhinc: quia, ut dixi, omnes recentiores in hæc concedunt sententiam. Constat Sanchez *Lib. IV. cap. xlix. n. 4.* & Salmanticenses *tract. XVII. cap. 111. punct. 14. num. 132.* ubi plures citant Auctores. Probat autem primum ex cap. *Scripturæ* de voto. *Reus fracti voti non habetur qui temporale obsequium in perpetuum votum Religionis observantiam commutare.* Et ex cap. *Licet* de Reg. ubi decernitur, licentia petita, quamquam non obtenta, licitum esse transire de laxiori ad arctiorem Religionem. Unica autem illius sententiæ ratio hæc est. Quod est evidenter melius, est Deo gratius, & acceptius. Quod autem Deo magis gratius est, non licet non ei placere. Quod rursus Deo placet, licitum est. Ergo commutatio voti in aliquid evidenter melius propria votantis auctoritate facta licita est. Enimvero, cum voluntas Dei sit rectissima, non potest non acceptare quod revera est magis bonum, magisque perfectum. Quando ergo evidenter constat, materiam substitutam esse aliqum ulla dubitatione meliorem; non videtur ambigendum, quin possit materia minus bona voto promissa in hæc manifeste meliorem commutari. Tamen si hominibus non semper placeat quod melius est, sed quod est illis magis commodum; id tamen de Deo suspicari haud possimus: ex sua quippe rectitudine ferat in id quod melius revera est. Arque ita, quando nobis constat evidenter, subrogatum voto materiam esse meliorem, nobis quoque constat de consensu ipsius Dei eandem materiam acceptantiam. Hoc est unicum fundamentum illius sententiæ: quæ, si recentiorum Theologorum auctoritas spectetur, non modo probabilis, sed communissima, & probabilissima apparet.

V. Secundam sententiam conceptis verbis docet D. Thomas in IV. dist. xxxviii. q. 1. art. 3. *quædam*. ut in corp. *Commutatio est quidam contractus, qui perfici nequit obsequio consentiens utriusque partis: & ideo nequit fieri sine consensu eius qui vicem Dei gerit in terris.* Hæc D. Thomæ doctrina ex ipsa Scriptura eruta est, in qua *Levit. xxvii. vers. 9.* hæc habentur. *Animal autem quod immolatur potest Domino, si quis voterit, sanctum erit, & mutari non poterit, id est nec melius melio, nec peius bono; scilicet nec melius in maius, nec peius in bonum: quod si mutaverit, &*

ipsum

ipsum quod mutatum est, & illud pro quo mutatum est, consecratum erit Domino. Hoc etiam colligitur ex cap. Licet de Regularibus, ubi dicitur, non licere Religioso, profuso a laxiori ad arctiorem transire, nisi prius petita superioris licentia. Hanc sententiam defendunt D. Bonaventura in *II. suppl. dist. xxxviii. quest. 1. art. 5.* ubi de redemptione & commutatione voti, *syph. de voti redemptione lit. 7.* Palladius in *II. dist. xxxviii. disp. iii. colun. 27.* Sylvester *verb. Votum de q. vii. disto 3.* ibique allegat leg. 2. ff. Si cert. petat. *Lit. li. inst. quib. mod. tol. obl. ubi non liberatur solvens rem meliorem, nisi solvat quod debet.* Antiquiores Canonistae quoque favent communiter huic sententiae, Innocentius *cap. Pervenit num. unic. de iure iurand.* Ioannes Andreas *ibi n. 2.* Hostiensis *ibi n. 1.* Antonius *ibi n. 5.* Baldus *ibi n. 2.* Ancharanus *ibi n. 1.* Abbas *ibi n. 2.* Henricus *ibi num. 1.* Bellamera *ibi num. 2.* Felinus *ibi num. 1.* Alexander de Nevo *n. 7.*

VI. Hæc sententia tum ob auctoritatem antiquorum Theologorum, ac potissimum sanctorum Thomæ, & Bonaventuræ, tum ob rationum vim mihi probabilior videtur. Sed, antequam rationes promo, iuvat in mentem statim revocare quaestiones, videlicet in presentia sermonem esse de vera commutatione, in qua una materia diversorum generis, & disparata a prima iam per votum nuncupata, substituitur; quod optime animadvertent Salmanticensis *n. 129.* Plures enim qui pro contraria sententia allegantur, sentiam hunc contraria per se ipsum minime habuerunt. Nam Henricus a S. Ignatio contraria subscribit sententia: cuius, inquit *Lit. 7. cap. xviii. num. 365.* minus bonum continetur in maiori bono: ut, si promissum ovem, & bovem dationem. Hanc autem non esse veram voti commutationem, sed perfectionem, & abundantiorum eiusdem solutionem, iam dictum est. Loquimur ergo de illis qui voterunt ieiunia, & ea commutant in elemosynam, aut contra, qui voterunt peregrinationem, & commutant illam in preces; atque de aliis similibus.

VII. Rationes pro nostra sententia proponuntur. Commutatio voti est actus iurisdictionis spiritualis. Sed seculares persone carent omni spirituali iurisdictione; ecclesiastica autem persone exercere in semetipsis iurisdictionem non valent. Ergo nequeunt propria auctoritate vota commutare. Prima propositio extra disputationem est constituta. Si quidem Salmanticensis *n. 127.* inquit: Com-

mutatio votorum est actus iurisdictionis spiritualis, non minus ac dispensatio. Quare illi omnes, & non alii, de quibus diximus posse iure ordinario in votis dispensare ob superioritatem, & iurisdictionem ecclesiasticam, possunt commutare potestate ordinaria vota. Quæ assertio communis est penes omnes eundem sententiae patronos. Secunda etiam propositio manifesta est. Tertia tandem necessario consequitur ex utraque.

VIII. Hæc commutatio, inquit, non est actus iurisdictionis; sed prudentiæ, & cognitionis naturalis. Veram hoc gratis assentitur. Commutatio absolute ex genere suo, & suapte natura actus iurisdictionis assentitur; quidni & illa? An quia est in materiam meliorem? Quid, si esset in materiam inferiorem? Eset, inquit, actus iurisdictionis. Quid, si esset in materiam æqualem? Etiam, respondent. Maius ergo materia pretium iurisdictionem destruit; eisdem autem virtutem illam progignit? Iurisdicção non spectat directe materiam, sed vinculum promissionis; iustitia vero æqualitatem, aut inæqualitatem materiae promissionis supponit inspicit. Porro, dum votum commutatur, solvitur prius vinculum, & aliud substituitur. Clarius rem explicio. Vota plura dicuntur genere, seu specie distingui ob specificam distinctionem materiae; puta votum ieiunii specie distinguitur a voto elemosynæ ob specifiçam materiarum diversitatem. In vera ergo commutatione, de qua agimus nunc, unum votum commutatur in aliud. Ergo prius rescinditur, seu destruitur, & loco illius alterum succedit. Porro rescissio contractus, seu promissii est actus iurisdictionis; & si contractus spiritualis sit, iurisdictionem expostat spirituale. Hæc doctrina tota est D. Thomæ. *Commutatio est quidam contractus qui perfici nequit absque consensu utriusque partis: & ideo perfici nequit absque consensu eius qui vicem Dei gerit in terris, scilicet Prælati, nisi forte unum votum ab alio includatur.*

IX. His paucis verbis nostram firmat Angelicus sententiam, & contrarie sententiae equivocationem elidit. Quando unum votum, inquit, ab altero includitur, nempe minus in maiori; tunc non est vera commutatio, sed perfectior solutio; ut, si quis voti vellet quinquaginta, & donaret centum. Quando autem vota sunt disparata, tunc contingit vera & stricta commutatio; nec unum votum includitur in altero, licet perfectiori. Quis dixerit votum ieiunii includi in voto elemosynæ, aut votum peregrinationis in voto

dele-

deferendi vellem penitentia, vel contra? Ut ergo commutetur eiusmodi vota, requiritur iurisdicção spiritualis. Et, licet evidens sit, votum elargienti mille aureos in elemosynam valde prævalere voto unius aut alterius ieiunii; non ob id tamen mutatio fieri potest absque iurisdictione, seu auctoritate illius qui vicem Dei gerit.

X. Confirmatur nostra sententia alia ratione, qua simul contraria opinio convellitur. Quod potissimum in voto consideratur, est vinculum illud quo votens devinctur ad offerendum Deo id quod promissit: neque tam solvitur res promissa, quam debitum illam dandi, & fidelitas exequendi. Eiusmodi ligamen quo votens Deo altringitur, est sacrificium pretiosius quacunque victima promissionis subiecta. Deo siquidem magis placet fidelitas implendi promissum quam cuiusque rei promissæ pretium. Quemadmodum e contrario maioris iniquitatis reus efficitur qui votum non implet, ob mendaciam infringendi promissum Deo factum, quam ob iniustitiam surripienti Deo rem promissam. Qui autem propria auctoritate votum commutat, infringit promissionem, & mendax evadit. Illicite ergo illud commutat.

XI. Ita est, inquit, quando certi non sumus de consensu creditoris. Quando autem materia substituta evidenter melior est, certi sumus de consensu ipsius Dei, qui, cum rectissime voluntatis sit, semper id quod melius est, acceptat. Responsum istud ex his quæ diximus, consulumus remanet. Siquidem id quod est gratius Deo, magisque acceptum, est oppignoratam fidem exonerare, seu promissionem exacte implere. Porro qui votum iam nuncupatum commutat, fidem datam non solvit, sed violat. Non violatur votum, reponis, quia melior hostia substituitur, atque adeo melius impletur. Scire vellem quomodo votum violari possit, nisi materia mutatione. Nulla quippe alia via est promissii infringendi, nisi aut subtractione, aut mutatione materiae. Si materia aut omnino subtrahatur, aut diminuitur, fides simul, & iustitia, quæ debitum compensationis rei detractæ parit, violantur. Si materia mutatur aut in æquale, aut in melius bonum, integra consistit iustitia, quæ rei æqualitatem spectat; sed & fides data ex parte promittentis, & ius quod promissarius acquiritur, ut sibi servetur facta promissio, pessumdantur. Hinc magis patet quam imbecillus sit responso data, scilicet certos nos esse de consensu ipsius Dei in rem meliorem. Certi namque sumus, Deum

vellet ut sibi servetur promissum factum, & nullo modo mutetur, ipso inconsulto. Hoc est melius, & maximum bonum, quod Deo præ quacunque alia quantuntlibet pretiosa victima placet. De hoc nos certi sumus, tunc de aliis quæ obicitur.

XII. Accedit quod ratio adversariorum non modo probat, posse quæcumque commutare votum proprium in melius, sed etiam in æquale bonum; quod tamen maior illorum numerus negat, ut videre licet penes Sanchez *L. II. c. xlix. n. 12.* Siquidem, si id quod melius est, magis Deo placet; id quod æquale bonum est, æque Deo placere debet. Cur ergo presumitur consensus Dei in melius bonum, secus in æquale bonum? Gratius est Deo, inquit Sanchez *n. 12.* hominem perseverare in priori voluntate, supposita promissione facta, quando loco prioris materiae non subrogatur aliquid pretiosius, quo compensetur recessus a priori voluntate Deo oblata. Nos vero reponimus, nullum incrementum maioris tributi Deo perlovidendi satis esse ad hoc ut votens surripere licite valeat victimam semel Deo per votum oblata. Enimvero, quantumlibet melior, & pretiosior sit materia offerenda, efficere nequit ut non sit mendax, & datæ fidei violator qui materiam promissam non offert, seu qui promissionem non implet.

XIII. Tandem, sicut difficillimum est, & ferme impossibile, cognoscere æqualitatem inter quod bona moralia ita ut bonum iam promissum possit commutari in aliud æquale bonum; ita difficile est indicare quodnam sit melius bonum, quod dici debeat gratius Deo: quia maius rerum pretium fundamentum sufficiens minime est ad inferendum quod illud sit Deo gratius. *Etenim quæ nobis videntur meliora, non ita semper talia sunt coram Deo. Melior a nobis esse censetur elemosyna mille aureorum quam unius diei ieiunii; & tamen fortassis gratior Deo erit observantia ieiunii quam talis elargitio elemosynæ.

XIV. Concludamus itaque, neminem posse propria auctoritate commutare nunc votum, in aliud votum diversii generis, puta votum ieiunii in elemosynam, quantumvis magnam, peregrinationem in ieiunia &c. De hac quoque commutatione huicque locuti sumus, & de hac una commutatione disputant Auctores, ut clare explicant Salmant. Idque præ oculis est semper habendum, ne confundatur cum vera voti commutatione perfectior voti solutio, ut quando intra eandem speciem auges rem promissam.

XV. Ex his patet solutio ad argumenta contraria sententiae. Auctoritas enim quae opponitur ex cap. *Scripturae de voto*, loquitur de eo qui adstrictus voto privato, amplectitur statum Religionis, omnia vero incidentem, ut explicat Angelicus, qui eandem auctoritatem citat, ut dictum est n. 3. Alter textus faveret noxae sententiae: quia est commutatio intra idem quasi genus Religionis; seu est sermo in illo textu de perfectioni observantia professionis monachicae: & tamen etiam in hac commutatione, quae lane vera, & rigorosa non est, licentia petenda praescribitur: quamquam postea, si iniuncte denegetur, transit ad archetipum Religionem fieri permittitur. Ad rationem respondetur, quod liberare fidei oppignoratam Deo in priori voto, Deo acceptus, gratulose est quacumque alia materia, quantumlibet meliori. Accedit quod nos certi fumus, bonum esse, Deoque summe gratum, & acceptum impleri promissum, seu votum nuncupatum servari. Quod vero illa victima noviter offerenda, tamen nobis appareat evidenter melior, sit Deo gratior, potissimum comparatione facta cum observantia prioris voti, certi esse non possumus.

XVI. Ex his clarius multo colligitur, neminem propria auctoritate posse commutare votum suum sine in aequale, sive in minus bonum. Quod non possit commutari votum in minus bonum, omnes concedunt; quod neque in aequale, communior opinio defendit. Disputant vero, an peccaret mortaliter qui propria auctoritate commutaret proprium votum sine in minus, sive in aequale bonum. Salmant. tract. xvii. cap. iii. punct. 14. n. 16. affirmativa opinione defendunt. Si quidem eiusmodi commutatio nulla est. Commutatio namque votorum actus iurisdictionis est spiritualis, quae residet in solis Ecclesiae Praelatis. Ergo actus sine hac iurisdictione nullus est. Si nullus, remanet obligatio implendi prius votum sub gravi culpa perinde ac si nulla commutatio facta fuisset. Pro hac sententia citant Suarez, Palaum, Pradam, Azorium, Raphaelem de la Torre, quibus & nos accedimus.

XVII. Quaest. II. *An qui votis unam ingredi Religionem, valeat propria auctoritate aliam aequae bonam intrare?* Resp. Negat communior, & probabilior opinio, quae sustinet, votum commutari non posse propria votentis auctoritate, in aequale bonum. Quod si votum esset de ingressu in quoddam regulare Monasterium, tunc licere propria auctoritate aliud eiusdem ordinis ingredi, docet Sanchez

Lib. IV. cap. iv. n. 15. ex Suarez Lib. VI. cap. xix. n. 11. nisi tamen in observantia regulari esset magna disparitas inter utrumque Monasterium. Addeque Sanchez aliam quoque limitationem; nisi scilicet quaedam peculiaris maioris divini servitii ratio induxisset votentem ad determinatum Monasterium. Mihi autem neque aliam Religionem, neque aliud Monasterium talem votentem ingredi posse, probabilius est. Quoniam sicut qui vivisset aliquem calicem, & quodcumque donum huic Monasterio determinatum, nequiret alteri Monasterio, eiusdem licet ordinis, illud conferre; ita qui sui ipsius victimam vota consecravit uni Monasterio, non valet propria auctoritate alteri Monasterio eiusdem ordinis, & regularitatis se se tradere. Non me latet, iuxta Caietanum *opus. xi. q. 111. & Becanum q. x. de voto* posse quembilibet propria auctoritate commutare votum reale donandi lampadem argenteam Ecclesiae D. Petri in votum eandem donandi Ecclesiae B. Virginis. Verum haec mihi non probatur sententia: quoniam, licet simplex propositum, seu promissio facta, & non acceptata ab Ecclesia, seu Rectore eiusdem, possit mutari: quia nullum ius habet Ecclesia, usquequod non fuerit acceptata promissio: hoc tamen dici nequit de voto Deo facto dandi aliquid tale Ecclesiae: quia vis voti altringitur vovens plene, & ex omni parte illud implere. Porro, si uni Ecclesiae alteram subrogaret, illud integre non implet. Idem dic de voto dandi elemosynam huic pauperi determinato.

XVIII. Quaest. III. *An in rebus quae usque consumuntur, possit una pro alia voto promissa substitui?* Resp. Adfirmat Sanchez *loc. cit. n. 6.* quia non est mutatio moralis, ut in vino, oleo &c. Si mutatio sit in eamdem speciem, ut si vivisti hoc vinum, hoc triticum, hoc oleum, & aliud oleum pro primo oleo substituis; & ipse sentium nullam reperiri mutationem realem. Quamquam haec vis contingunt in praxi. Aut enim perit prius vinum, oleum, triticum &c. aut non. Si perit, cessat quaestio. Si consistit, cur mutare debes? Si vero mutatio esset in diversam speciem, puta si vino substituendum foret triticum, aut vinum oleo; tunc minime concederem talem mutationem, quia esset moralis mutatio. Nec video quod fundamentum afferat Leander *q. xiv. pro quantitate vini* substitui posse eandem quantitatem olei. Hoc ego nequaquam concederem. In rebus vero quae unico usque non consumuntur, idem Sanchez cum Suarez docet, mutationem fieri non posse:

posse: ut, si vivisti servum, non satisfacis dando valorem in pecunia; nec, si vivisti pecuniam; votum implens dando calicem: quia haec non eadem viam interviunt: & una materia utiliori altera esse potest.

XIX. Quaest. IV. *An qui votis tradere filium determinatum Religionis, possit alterum propria auctoritate offerre?* Resp. Negat D. Antonius II. *P. iii. xi. cap. 11. §. 8. Sylvest. verb. Votum q. dict. 6.* ubi citat Petram de Palude. Est opinio probabilior. Ratio patet ex iis quae dicta sunt.

XX. Quaest. V. *An laicus, vel Clericus coniugatus capax sit iurisdictionis commutandi vota?* Resp. Negat pontificia dispensatio. Femininae quoque sunt incapaces talis spiritualis iurisdictionis. Qua de causa Abbatissa non possunt commutare vota Monialium, sicut neque cum illis dispensare valent. Similiter Praetati excommunicati denunciati, aut notorii Clericorum percussores commutandi vota facultatem non habent. Solis ergo illis per se competit potestas commutandi vota qui in iisdem possunt dispensare.

CAPUT XV.

Quam aequalitatem servare debeant legitimorum commutantes; & quae causae requirantur ut legitima fiat commutatio.

I. **N**eminem propria auctoritate commutare posse sua vota in materiam sive inferiorem, sive aequalem, sive meliorem, iam ostensum est. Nunc explicandum superest, quem modum in materia subrogatione servare debeant qui legitima auctoritate possunt vota commutandi. De pura ac simplici commutatione nobis in praesens sermo est, quae nihil dispensationis permixtum habeat. Sunt enim qui tum dispensandi, tum commutandi facultatem habent, ut Pontifices, Episcopi, & Praetati regulares respectu suorum subditorum. Hi, dum vota commutant, aliquid dispensationis permiscere valent; atque adeo in maiorem obligationem, seu materiam commutare vota queunt. De illis ergo loquimur qui tantummodo commutare vota possunt, ut sunt illi qui commutant vi bullae excoctae, aut jubiles, aut alterius privilegii; & est sicut in nostra sententia Confessarii regulares, qui commutare vota, licet in iisdem dispensare possunt.

II. Quaest. I. *An in mera votorum commutatione aequalitas materiae servanda sit?* Resp. Prima sententia sustinet, licitum esse

commutare votum in materiam maiorem: tum quod difficile sit punctum aequalitatis ac tangere, quapropter dubitationibus, & scrupulis, atque concianciarum perturbacionibus expolita res esset: tum quod probabile sit quemquam propria auctoritate posse commutare sua vota in materiam aequalem; ex quo sequitur aliquid amplius posse superioris facultatem, alioquin frustranea esset. Hanc sententiam defendunt Bonacina *disp. iv. q. 11. punct. 7. §. 3. n. 11.* Diana II. *Par. tract. xvij. & in Dissert. resol. 8.* Leander *tract. 1. disp. xviii. q. xii.* laudatque Sa. Medinam, Arason, Lessium, Toletum, & alios.

III. Altera sententia communior, & probabilior est, meram votorum commutationem in aequalem moraliter materiam facientem esse. Ratio ex doctrina D. Thomae superioris tradita colligitur. Dicitur est, commutationem contractum esse inter commutantem nomine Dei, & votentem. Sed contractus quilibet aequalitatem expolice. Ergo & contractus ille commutationis. Haec autem aequalitas in contractu permutationis in hoc sita est, quod materia quae substituitur, aequet materiam cui subrogatur. Nonne in quolibet civili contractu haec aequalitas integra consistere debet, ne iustitia violeetur? An similiter recte negotium domini ageret, si potestatis sibi collata res illius commutandi abuteretur pro maiori re minore recipiendo? Privilegia, & Principum beneficia laetam utique interpretationem excipiunt, salvo semper verborum legitimo sensu, & iustitia integritate. Cum datur potestas commutandi, non conferat datus dispensandi. Commutatio, utpote contractus quidam, sua natura in rebus permutantibus aequalitatem postulat; nullumque suppetit fundamentum latius interpretandi privilegii commutationis: quoniam, sublata rebus permutanturum aequalitate, perit natura verum commutationis. Hanc sententiam defendunt Paludanus *in IV. diff. xxxviii. q. iv. art. 3.* Caietanus 2. 2. *q. lxxxviii. art. 12.* Rosella *verb. Votum §. n. 6.* Sylvest. *verb. Votum q. iv. art. 2.* Sanchez *Lib. IV. cap. v. n. 4.* Suarez *Lib. VI. cap. xii. Azorius Lib. XI. cap. xviii. q. vi.* Sayrus *Cleric. Reg. Lib. VI. cap. xii. n. 9.* Layman *Lib. IV. tract. iv. c. viii. n. 34.* Caltrapolanus *tract. xv. disp. 11. punct. 16. n. 6.* Salmanticensis *tract. xvii. cap. 111. punct. 15. n. 139.* Wiganus *tract. x. examini. §. n. 64.*

IV. Haec aequalitas, quam praefati Auctores postulant, non est authenticae, & ma-

thematice accipienda, sed moraliter, seu quae prudenter & bona fide talis existimatur: nec enim nimis religiose metiendae res est. Et hoc etiam in aliis contractibus servatur. Hinc corripit primum contrariae sententiae fundamentum. Ad id quod secundo loco dicunt, negamus opinionem illam probabilem esse. Quae etiam probabiliter admittitur, non inde inferitur, posse legitimum commutatorum substitui in commutatione minorem materiam. Sed vocans in materiam evidentem aequalem, ut ait illa opinio, & Praelatis in probabiliter aequalem votum debent commutare.

V. Hinc non parum fallitur Patritius Sporer tract. 111. in 2. praecip. Decal. cap. 111. sec. 4. n. 122. ubi suos Dianam, Tamburinum, & Gobartum sequens, docet posse fieri commutationem ab habente potestatem in minorem, seu inaequalem materiam: dummodo haec inaequalitas non sit ita magna, quae satis sit dispensationi alieni. Insuper contendit, ita docere Sanchez, alioquin communiter Theologos. Neque aliud (inquit Sporerius) velle videntur Sanchez, & alii communiter Sanchez, & Auctores alii communiter nostram sententiam conceptis verbis propugnant. Quare ut quoquo modo exculetur Sporerius, dicendum est, eum nec legisse Sanchez, nec alios. Contendit siquidem ille non esse servandam in commutatione votorum eam aequalitatem quae in aliis servatur contractibus: quia in istis, inquit, nulla intervenit potestas iurisdictionis, sicut in nostra commutationis votorum. Poterunt ergo ministri dominorum abique potestate contractus ab illis in totum commutare? Non requiritur utique potestas spiritualis iurisdictionis, sicut in votis; sed requiritur potestas civilis. Ceterum & Sanchez, & alii Theologi eam aequalitatem in votorum commutatione requirunt quae in contractibus reliquis communiter servatur; ut cuique eos legenti constare poterit.

VI. Cum dubia est aequalitas inter materiam votu subiectam, & materiam voto subiciendam, commutationi locus relinquatur. Quoniam non requiritur, ut dictum est, aequalitas mathematica, sed moralis. Quando dubitatio occurrit, non est certa inaequalitas nec pro una, nec pro altera parte: idcirco dubium dependendum est, & nimia missa religione, sive superstitione, bona fide ea aequalitas servetur quae in ceteris contractibus a viris prudentibus servari solet. Consule quae infra dicturi sumus,

VII. Ex his colligitur, commutationem in materiam minorem, & abique debita aequalitate, non carere culpa mortali, ut inquit Sanchez loc. cit. n. 8. quia leditur vis divinum in re gravi, & divinus cultus minuitur. Maior tamen, vel minor inaequalitas attendenda est: quia, si inaequalitas parva sit, levem solummodo culpam commutans pertrahit: quare, ut secute sibi prospiciat commutans, in quidquam melius semper permutare votum fudeat. Aequalitatem enim attingere difficillimum est. Dum autem Dei causa agitur, melius bonum subrogandum videtur, ut tutius Dei negotium promoveatur, inquit vel ipse Sanchez loc. cit. n. 10.

VIII. Quaest. II. Quae causa requiritur ad licitam, validamque commutationem? Resp. Cuius commutatio (ut dictum est) sit contractus intus in votantis & Deum ipsum, ut licite, valideque executioni mandetur, causa requiritur: quod iam ex D. Thoma 2. 2. q. lxxxviii. art. 12. superius demonstravimus.

IX. Quando tamen commutatio in evidentem melius bonum faciendae est a Praelato, legitima potestate praedito, nullam requiri causam concedunt omnes. Excessus enim cuius substituendi sufficiens existimatur causa commutationis. Negavimus supra id fieri posse a votante; eo quod nullam habeat facultatem commutandi propria vota. Haec autem facultas Praelato inest: idcirco ille etiam sine causa externa commutare vota potest in bonum quod sit evidentem melius. Tunc enim duo quae ad commutationem necessaria sunt, occurrunt, nempe augmentum divini cultus, & legitima auctoritas.

X. Si materia in quam faciendae est commutatio, sit evidentem aequalis, & simul probabiliter melior, fieri posse commutationem a Praelato etiam sine causa, docent communiter Auctores; nec ipse repugno: quoniam ex una parte tunc certum est nullam occurrere divini cultus iacturam, sive diminutionem, & altera ex parte probabile est eundem divini cultus incrementum haberi.

XI. Dum commutatio faciendae est in rem aliquam, causam aliquam Praelatus habere debet. Ut quid enim infringenda est voti obligatio, nulla causa ex parte votantis, nulla utilitate maioris cultus ex parte Dei existente? An ne prudens haberetur minister ille qui contractus sui domini pro arbitrio abique ullo commodo permutare? Haec quoque opinio communis est.

XII. Quando summus Pontifex in iubilaeo, vel

vel bulla cruciata, aut aliquo alio privilegio dat facultatem vota commutandi, non requiritur aliqua causa peculiaris, ut valida, & licita sit commutatio; sed sola sufficit executio illorum operum, elemosinarum, precum, & ieiuniorum quae in praefatis bullis praescribuntur. Talem siquidem facultatem in similibus eventibus ob bonum commune summus Pontifex imperit, & similia opera imponit. Secus vero dicendum est, dum Praelati immutari vi potestatis ordinariae, aut dum Confessarii regulares commutant vi potestatis delegatae. Immo ad illorum commutationem potiori iure causa necessaria est.

XIII. Quaest. III. Quoniam causa requiritur, quando votum commutatur in aequale bonum? Resp. Salmann tract. viii. c. 111. p. 16. n. 145. ubi allegat Caetanum, Pradum, Sanchez, Dianam, & alios, docent sufficere pro causa praefata commutationis solum petitionem votantis: quod solum docet Sanchez Lib. IV. cap. 1. n. 23. Eorum ratio est, quia haec benignitas, inquit, cedit in Dei honorem. Concedunt illicitam esse commutationem, si Praelatis pro arbitrio illam praerant; secus, dum illam impendit, ut petitioni votantis indulgeat. Haec opinio satis libi constare non videtur. Faentur praefati Auctores, naturam ipsius commutationis causam exigere, etiam dum fit in aequalem materiam; quod potissimum Sanchez probat loc. cit. n. 17. Quod porro haec causa sita universe fit in votantis petitione, quoddam paradoxon videtur. Nam petitio dispensationis, & causa, sive dispensandi, sive commutandi, duo sunt omnino distincta. Et, si quis absolute diceret, ipsam petitionem privilegii, favoris, & cuiusque gratiae, esse iustam concessionis causam, quid inauditum proferret.

XIV. Dicimus ergo, praeter petitionem votantis aliquam aliam requiri causam ad licitam voti commutationem in aequalem materiam. Non est tamen necesse quod sit causa gravis, sed sufficit levis, eo quod dum aequalis materia subrogatur, non diminuitur cultus divinus, sed solum votantis fidelitas leviter violatur; idcirco levis causa satis est, puta aliqua peculiaris difficultas, quae obstat executioni. Ita sentiunt Sylvester verb. Votum 4. in fine, Rolletta verb. Votum 5. n. 6. Angelus verb. Votum 4. n. 10. Sotus Lib. VII. de iust. quaest. iv. art. 3. Azorius Lib. XI. cap. xviii. quaest. 111. Sayrus Clar. Reg. Lib. VI. cap. xii. n. 26. Vivaldus camelob. iuram. III. Par. cap. xiv. n. 15. & 22.

XV. Quaest. IV. An commutatio in rem aequalem sine causa facta sit invalida? Resp. Illicita profecto est talis commutatio, secus invalida. Ilicita enim absolute servatur, quae aequalitatem deponit. Solummodo abuteri Praelatus potestatis sibi tradita in re levi. Idcirco ex defectu istius levis causae non potest invalida effici praefata commutatio.

XVI. Quaest. V. An commutatio voti in minus bonum abique rationabili causa sit invalida? Resp. Omnes consentiunt, eo graviori causam in voti commutatione requiri, quo maior materia, seu obligatio subrogatur priori obligationi, quemadmodum maior causa necessaria est pro dispensatione, in qua omnino voti vinculum solvitur, quam pro commutatione, in qua non solvitur omnino voti vinculum, sed unum pro alio sublimi-ter. Disputant vero Auctores, non sicut defectus rationabilis causae invalidam reddit dispensationem, ita nullam efficit commutationem. Dicitur est, commutationem in aequalem materiam consilere validam, etiam si causa deficiat. Controversa solummodo est de commutatione in minus bonum sine causa facta.

XVII. Validam esse huiusmodi commutationem, docent non pauci Auctores: haec adiecta conditione, quod votens teneatur supplere defectum materiae subrogatae, ita ut aequet praeforem materiam. Hanc opinionem defendunt Sanchez Lib. IV. cap. v. num. 8. Candidus disp. xxv. art. 2. dub. 3. conclus. 6. & 7. Diana Par. II. tract. xvi. aliique. Rationes illorum sunt, quod mitius cum Deo quam cum hominibus agatur. Permutationes autem civiles inter homines validae sunt, etiam abique causa facta, ut patet leg. 2. de rescindenda venditione. Potiori ergo iure idem de votorum commutatione dicendum est. Accedit quod commutatio in minus bonum cum causa facta, valida est iuxta omnem cum sola obligatione supplendi aequalitatem prioris materiae: ergo etiam sine causa valorem habebit.

XVIII. Contraria sententia, cui adheremus, communior, & probabilior est. Quoniam commutatio actus est iurisdictionis spiritualis, qui sine causa nullus est, ut patet in dispensatione, quae sine causa invalida est iuxta D. Thomam 2. 2. q. lxxxviii. art. 12. Siquidem Praelatus, si dispenset a voto, sine causa commutat, Deum refert, aliisqueque vicis gerit. Deo autem acceptum minime est quod sine causa relaxetur vota sibi nunciata: neque enim suam concessit potestatem.

in destructionem, sed in edificationem. Porro, si absque causa vota relaxarentur, sive dispensando, sive commutando, totum esset in destructionem. Ergo, ut valida sit commutatio, Deoque accepta, ob causam rationabilem fieri debet. Hanc sententiam defendit Suarez *Lib. VI. de voto cap. XIX. a. 14. Prado cap. xxxi. q. xv. n. 40. Ludovicus Lopez I. Par. cap. I. Casropalaus disp. 11. punct. 17. n. 2. Salmanticensis tract. xvii. cap. 111. punct. 16. n. 148. & alii.*

XIX. Contrariae sententiae argumentum facillime fit satis. Mitius cum Deo quam cum hominibus agendum est, sed salva semper iustitia. Commutationes civiles validae sunt, etiam sine causa factae: quia sic leges deestitisse scimus ad lites, & dissidia vitanda. Nullibi vero nobis constat Deum facultatem impertivisse relaxandi vota sine causa: sed oppositum in omnino ratio, & Doctores suadent. Ad secundum negatur consequentia; quia, dum adest causa commutandi, & potestas in Praelato, concurrunt omnia ad valorem commutationis requisita. Si vero Praelatus suo iusto deficiat in subrogatione materiae, delinquit contra aequitatem; quod non officit priori actus. Verum, dum causa deficiat, potestas quoque desinit: quia concessa a Deo est, ut in edificationem exerceatur; quod tunc contingit, tum rationabilis causa commutandi occurrat.

XX. Ex his colligitur, potiori iure nullam esse voti commutationem in minus bonum factam propria auctoritate, seu ab eo qui caret iurisdictione, ut ex dictis constare potest. Nec satis sibi constat Sanchez, dum *cap. II. n. 11.* contendit non esse omnino irritam commutationem praefatam: quoniam capitibus praecedentibus nullam asseruit voti commutationem factam sine legitima potestate in bonum aequale, nedum in bonum minus. Quare qui votum commutaret in minus bonum, prius votum implere deberet.

XXI. Quaest. VI. *Quaedam peccatum committat Praelatus absque causa legitima votum commutans in minus, aut aequale bonum?* Resp. Suarez *Lib. VI. cap. XIX. n. 14.* docet, Praelatum hunc graviter peccare, eo quod abutatur potestate sibi tradita. Idemque potiori iure adfirmat de eo qui propria auctoritate votum in aequale bonum commutaret, nisi ignorantia excolaret a culpa. Verum, quando non esset notabilis diminutio ex parte materiae subrogatae, sed aequalitas moralis salva consisteret, non auderem peccati mortalis damnare Praelatum. Peccaret equidem, quia abuteretur

aliquo modo potestate sibi concessa. At difficile in praxi est tantam reperiri malitiam in commutatione voti, aequali materia subrogata, ut mortalis noxae reus evadat Praelatus commutatus: tum quia difficile est nullam occurrere causam talis commutationis; tum quia ignorantia illius culpam facile diminuere potest. Commutabit namque periculosam opinionem probabilis, quae licet eum non excuset omnino, culpam tamen eius extenuat. Sanchez *loc. cit. cap. II. n. 16.* sustinet, voventem quoque qui propria auctoritate commutat votum in rem aequalem, non excedere limites calpae venialis, eo quod sit infidelitas modica. Sed ego subscribere huic opinioni detestor. Quandoquidem vovens ille usurpavit sibi auctoritatem in re gravi, qualis est commutatio votorum. Quamvis etenim haberetur aequalitas in permutatione materiae, foret tamen lesio iuris in usurpatione potestatis, quae, ut mihi videtur, levis dici minime valet.

XXII. Quaest. VII. *An praesumenda sit dispensatio permixta commutationi, cum commutatio appareat illegitima, utpote manifeste in rem minorem?* Resp. Volunt nonnulli, praesumendam tunc esse dispensationem, quando vir doctus votum commutat: quia praesumitur, virum doctum non ignorare rem adeo claram. Si autem non consistat de scientia commutantis, ut non raro evenit; tunc iudicandum, commutationem illegitimam habendam esse, potissimum si certum habeatur, Confessorium permutare vota vi bullae, aut iubilaei, quibus sola commutandi, non dispensandi facultas conceditur. Si non expressit, cuius facultate commutaverit, nec causam commutandi postularit; illegitima praesumenda commutatio est: quia, si dispensasset, causam requisivisset. Contra, si causam examinavit, & commutans erit Confessorius ex Regularibus fruentibus privilegiis, praesumenda est dispensatio admixta commutationi. Si denique, omnibus expensis, dubia res maneat, possessio fiat priori voto. Sic docet Sanchez *loc. cit. n. 17.* Quae omnia nobis non probantur. Quod de Confessoribus regularibus asserit, tam supra demonstratum est, eisdem minime fieri privilegio dispensandi in votis. Confirmamus vero votum primum servandum esse, cum de valore commutationis dubitatio occurrat.

CAPUT XVI.

De commutatione votorum vi iubilaei, aut bullae cruciatæ.

I. Quamvis bulla cruciatæ, ut vocatur, in pluribus regnis minime obtineat, quia

quia nihilominus eadem fere de illa ac de iubilæo occurrunt difficultates enucleandae, ideoque inquirentes nos, quid in votorum commutatione possint Confessorii vi iubilaei, bullae quoque cruciatæ meminimus, de qua tamen non nisi oblique verba faciemus. Clausula quae in bulla iubilaei continetur pro votorum commutatione, haec est: *Ac vota quaecumque ab eis emissa (castitatis, & Religionis duntaxat exceptis) in alia pietatis opera commutatare.* Facultas vero quae in bulla cruciatæ conceditur, ejusmodi est: *Et illis vota omnia (ultramarino, castitatis, & Religionis duntaxat exceptis) in aliquo subsidium huius petitionis per eundem Confessorium commutari possint.* Ut ex diversitate utriusque clausulae patet, amplior est facultas concessa in iubilæo quam in bulla cruciatæ. Nam in hac, praeter votum peregrinationis ultramarinae, iubilæo quoque castitatis, & Religionis, excipiuntur votum peregrinationis ultramarinae. Iubilæo vero facultas conceditur commutandi vota triplicis peregrinationis, Hierosolymitanae, Romanae, & Compostellanae. In bulla quoque restringitur facultas commutandi vota in aliquod subsidium ad sacrum bellum peragendum; quae coarctatio deest in iubilæo, vi cuius fieri commutatio potest in quaecumque pietatis opera.

II. Vota castitatis, & Religionis, quae excipiuntur tum in bulla, tum in iubilæo, sunt vota perfecta, & absoluta, ut supra dictum est. Quare non intelliguntur relevata vota non nubendi, non fornicandi, castitatis conjugalis, castitatis non fornicandi; nec vota dolo, metu, aut errore edita. Omnia similia vota vi bullae, aut iubilaei commutari possunt, sive edita fuerint ante promulgationem iubilaei, sive post, sive etiam facta spe obtinendae commutationis per iubilæum, ut communitur Auctores docent.

III. Quaest. I. *An hoc commutatio fieri debeat intra, aut extra Confessionem?* Resp. Quicumque facultatem vota commutandi habent sive vi bullae cruciatæ, sive iubilaei, sive privilegiorum, valent tam intra, quam extra confessionem commutationis beneficium largiri. Et ratio clara est: quoniam privilegia quae commutandi facultatem impertiuntur, eam non illigant confessioni sacramentali. Cur ergo limitari a nobis debet talis facultas pro sola confessione praefata? Non est ergo necesse ut Confessorius audiat voventis confessionem, ut possit licite, & valide vota commutare. Opinio communis est.

IV. Quaest. II. *An vi iubilaei, vel bullae fieri in minus commutatio possit?* Resp. Ad Conc. Theol. Tom. II.

firmanon pauci, eo quod privilegium aliquod operari debet. Nihil autem efficeret, nisi prior obligatio in minorem mutari posset: quia in aequale quoque auctoritate propria suum commutare votum potest. Ex his quae supra dicta sunt, constat falsam hanc esse opinionem. Privilegium operatur ut fiat commutatio in aequale moraliter bonum; quod propria auctoritate nemo efficere valet. Ceteram privilegium non impartitur facultatem inuitam efficiendi commutationem, quae suapte natura aequalitatem postulat. Effetatum inuita, si in minus bonum fieret.

V. Quaest. III. *An vi iubilaei, vel bullae possint commutari vota Religionis, & castitatis necessitate urgente?* Resp. De hac quoque difficultate superius disputatum est. Si iustifuerint, posse Regulares vi privilegiorum dispensare, quemadmodum valet Episcopus, in voto castitatis, urgente necessitate, defendunt etiam id eos posse vi iubilaei, aut bullae. Hanc sententiam nos improbavimus, & nunc quoque reicimus, negantes, etiam necessitate premente, posse vi iubilaei vota reservata castitatis, vel Religionis commutari.

VI. Quaest. IV. *An votum, sicut iuramentum erogandi elemosinam Ecclesiae, aut pauperi determinatum, possit post illius acceptationem commutari virtute iubilaei, aut bullae cruciatæ?* Resp. Leander *tract. 1. disp. xviii. quaest. xxx.* Trullenchus *Lib. I. in bull. S. 7. cap. 111. de b. 8.* Tamburinus *Lib. II. in Decal. cap. xvi. S. 5. num. 5.* docent, esse probabile id fieri posse: quia omnia vota Deo, tamquam fini praecipuo, sunt acceptanda; ad pauperem vero, vel Ecclesiam diriguntur, cum in finem minus principalem, & secundarium. Ergo, sicut votum in solum Deum directum potest propria voluntate in melius commutari, ita poterit commutari votum quod credit in maiorem aut pauperem, aut Ecclesiam utilitatem. Hanc vero opinionem ut improbabilem nos reicimus; quoniam pauper, vel Ecclesia post acceptationem promissionis, voto, aut iuramento firmata, ius acquirit in rem promissam. Porro nullum privilegium impertiens facultatem commutandi vota, potestatem simul impertit ledendi iustitiam, seu ius tertii. Antequam votum acceptetur, votum commutari potest, quia nondum pauper ius habet in bona promissa. Sed acceptatione secuta, nullo modo abique illius consensu promissio data infringi potest. Et est opinio communis, ac vera.

VII. Quaest. V. *An qui semel lucratus est iubilæum, possit post illud commutationem commutari*

totum obtinere? Resp. In bulla cruciatae expressè dicitur, quod *anno durante* gratia in eadem concessa obtinere possint, secus eo transacto. In iubileo res definita non est. Ideo qui illud lucratus est, si vota commutari sibi non fecit, quia illorum fortasse est oblitus, poterit illi elapso commutationem consequi, licet potest a casibus reservatis abolitionem obtinere, etiam transacto iubileo, quod tempore debito lucratus est, ut docent Sanchez *Lib. IV. cap. xlv. num. 36.* Leander *tract. v. disp. xiv. quæst. xviii.* Henriquez *Lib. VII. de indulgentia cap. xi. num. 14.* Salmantic. *tract. xvii. cap. 111. punct. 17. n. 157.* ubi volunt, posse votentem qui etiam data opera, & sciens omisit impetrare votorum commutationem, transacto iubileo, eamdem obtinere commutationem. Hoc mihi difficile videtur: qui enim deliberato animo contemnit recipere favores, & beneficia quæ definito tempore Princeps elargitur, dignus minime est ut pro libito accipiat. Sed hæc vix ripe occurrit.

VIII. Quæst. VI. *Si quis principio hebdomade publicati iubilei commutari sibi vota curaverit, animo lucrandi iubileum, sed postea sui negligentia, aut oblivione opera pro suscipiendo iubileo necessaria omiserit, atque adeo illud minime adeptus fuerit; consilium ne talis commutatio?* Resp. Si quis bona fide votorum commutationem obtinisset absolutam, & ab omni conditione præcisam, eam validam reputare. Nihil liquidem deprehendere valeo quod eius valori oblit: ea quippe extra confessionem fieri potest ab eo qui auctoritatem habet. In votente quoque dispositione animi parati ad lucrandum iubileum fuisse supponitur. Extincta ergo fuit prior obligatio. Obligatio autem fœmel extincta nunquam reviviscit. Si vero commutatio ligata fuisset priorum operum executioni, quæ necessaria sunt ad assequendum iubileum; planum esset quod commutatio nulla fuisset, quia utpote conditionata, effectum suum habere non poterat, nisi conditione impleta. Ita Suarez *Lib. VI. cap. xv. num. 9.* Sanchez *Lib. IV. cap. lrv. num. 99.* Salmant. *tract. xviii. cap. 111. punct. 17. num. 158.* alique. Admittunt Sanchez, Diana, Trullenchus, & Bonadina, ut referunt præfati Salmant., non peccare mortaliter eum qui bona fide votorum commutationem obtinuit animo lucrandi iubileum, etiam si deinceps opera deliberato animo negligat necessaria ad illud consequendum: quod mihi handquaquam probatur. Siquidem nullo modo præsumi potest

Pontificem velle beneficia vi iubilei impertiri illis qui voluntarie iubileum istud continentur accipere. Quapropter ruit fundamentum Salmanticensium Patrum scribentium, non contate, Pontificis mentem esse ad hoc obligantem. Immo addimus nos, cuique secundum leges prudentia iudicanti perspectam esse, mentem Pontificis esse denegare sua beneficia iis omnibus qui eadem continentur.

IX. Quæst. VII. *Peccat ne Confessarius qui postulatus renuit tempore iubilei vota commutare?* Resp. Si iusta causa denegandi commutationem adit, nullam perperabit culpam; si abique causa commutare vota polanti recuset, peccat plus minusve pro circumstantiarum varietate.

X. Plura alia quæ disputanda hæc de re occurrunt, ad tractatum de iubileo discutienda, & resolvenda remittimus.

CAPUT XVII.

De ingressu ad priorem materiam post votum commutationem factam, & acceptatam a votente.

I. Quæst. I. *An quando votum commutatur in aliam materiam, extinguatur prior obligatio?* Resp. Convenit inter Theologos, in hoc disserere commutationem a dispensatione, quod in hac vinculum omnino solvatur; in illa vero tantummodo mutatur, ut conceptis verbis tradit Angelicus in IV. dist. xxxviii. q. 1. art. 4. quæstione. 3. *Quando votum commutatur, votens absolvitur ab uno, & ligatur ad aliud; sed quando in voto dispensatur, simpliciter a voto absolvitur, sine hoc quod ad aliud ligatur.* Extincta vero obligatione præstanti primam materiam voto promissam, conflangit altera eiusdem generis obligatio, quæ nempe lub voti, & religionis vinculo attingit votentem ad solvendum pensum subrogatum.

II. Quæst. II. *An facta voti commutatione, teneatur votens exequi priorem materiam, si materia substituta facta sit impossibilis, vel ipse sua culpa eam præbere omiserit?* Resp. Certum est votentem contra votum peccare, si materiam, seu onus subrogatum deliberatè exequi negligat. V. g. novissimi eleemolynam; hæc in ieiunium sibi commutata fuit tali hebdomada exegendum. Hoc tura culpa omisit, aut ob infirmitatem observantia reddita est impossibilis. Quantum ad primam quæstionem partem, communis opinio est, tunc teneri ad implendam rem prius promissam: quia per commutationem extincta est illa obligatio

tio. Res autem extincta non reviviscit. Teneris vero onus substitutum implere, & iam elapso tempore definito; quia non fuit illegitimum tali tempore ob aliquam temporis circumstantiam, sed tamquam termino finiendæ obligationis.

III. Advertunt communiter Auctores, non reviviscere priusnam obligationem, quando commutatio facta fuit legitima Prælati, seu jurisdictionem habentis, auctoritate; secus, dum commutatio facta fuit propria votentis auctoritate: tunc enim, si materia per semetipsum subrogata impossibilis quocumque modo facta sit, tenetur votens priorem implere obligationem.

IV. Quæst. III. *Facta voti commutatione, & a votente acceptata, liberum ne illi est ad priorem redeire materiam?* Resp. Quædam certa sunt in hac quæstione, & quædam contentiosa. Si commutatio facta sit in minore obligationem, admixta dispensatione; dubio procul ad priusnam regressionem, relicta materia votens licite valet, sed quod melius est, amplecti semper potest. Idem tamquam certum statuunt Salmanticenses de commutatione facta in æquale: quia commutatio est in favorem votentis, cui favori, & beneficio personali renuntiare pro libito potest.

V. Disputant vero Auctores, an liber sit regressus ad priorem materiam, quando commutatio legitima auctoritate facta sit five in æquale, five in melius. Adfirmant Sanchez *Lib. IV. c. lv. n. 26.* Leander *tract. 1. disp. xviii. q. xxiv.* Caltopalpus *tract. xv. disp. 11. punct. 18. n. 10.* Lessius *Lib. II. c. xl. dub. 16. n. 111.* Azorius *Lib. XI. c. xviii. g. x. Bonacina disp. iv. q. 11. punct. 7. §. 3. n. 20.* Laymanus *Lib. IV. tract. iv. c. viii. n. 27.* Salmanticenses *tract. xvii. c. 111. punct. 18. n. 169.* alique. Siquidem commutatio, quocumque modo fiat, in favorem, & beneficium votentis fit. Sed uniusquisque renuntiare potest proprio favori, ut colligitur ex cap. Statutum *de regul. iur.* Accedit quod commutatio fit cum tacta hac conditione, ut votens impleat quod sibi fuerit substitutum, nisi iussit votum prius factum implere. Tandem benignitas Dei in hoc positissimum splendens, ut votentes percipiant, mittus cum Deo quam cum hominibus agi. Ex quo inferunt, posse votentem, quies sibi placent, redeire ad priusnam materiam, omnia subrogata, & contra respere prius-

nam, quam, relicta substituta, iterum elegerat, & redeire ad substitutam.

VI. Altera sententia, cui subscribo, negat votentem post commutationem factam in melius, & acceptatam, posse ad priusnam redeire materiam. Quoniam, licet commutatio fit in favorem votentis, quod omnes concedunt; hinc tamen handquaquam consequitur posse votentem semper, & quocumque circumstantia inspecta, redeire ad priorem obligationem. Ut commutatio dicatur, & fit in votentis favorem, satis est quod rescindat prius vinculi obligationem, & alterum onus substituat. Hic est unicuique commutationis favor. Anne, quia commutatio favet votenti, licet tunc est leviore pro gravi materia substituta? Immo omnes fatentur, æqualitatem moralem servandam esse. Favor ergo commutationis eo unice spectat ut prior obligatio rescindatur, & altera substituat. Quoties vero superior dum votum commutat, imponit aliquam meliorem materiam, ad prælat, ut compenlet rescissionem prioris obligationis, quæ valde premebatur votens; onique levius existimavit, materiam substitutam, licet absolute meliorem, implere quam exequi priusnam. Nec enim existimandum est, superiorem pro arbitrio votum in melius commutare; sed ideo id quandoque facit, ut libertatem compenlet quam donavit votenti, illum a priori obligatione eximendo. Commutatio quippe contractus quodam est, in quo æqualitas, quoad fieri moraliter potest, servanda est. Quando ergo votens in hoc contractu acceptavit onus substitutum, vinculo recte adhibitæ ad illud implendum. Maior materia substituitur valor in obligationem voti transiit; & hæc obligationem libere votens acceptavit. Nequit ergo ad priusnam minorem obligationem redeire. Quandoquidem iam votens beneficium commutationis sensit: ob solutionem prioris vinculi; quod beneficium eo in pretio commutatori habitum fuit, ut iudicaverit æquum fuisse aliquid melioris materie votentem imponere ad priorem obligationem evadendam. Ergo ab hoc solvendo onere nequit votens licite resistere. Accedit quod dum commutatio fit in favorem votentis, simul etiam pargitur in maiorem Dei cultum. Ergo, si votens fruatur beneficio libertatis a priori vinculo, æquum est ut cultus quoque divinus eleceat per excellentiorem materiam ei offerendam. Tandem confirmatur exemplo quocumque contractum. Contractu inito Petrum inter & Paulum super vase argenteo Petro

donando, fit commutatio petita a Paulo, & mutatio voti naturam voti non tollit: sed permanet votum cum sola materia diversitate; & votens vi voti tenetur implere obligationem sibi impositam a commutante. At qui, etiam secundum plures Auctores contrarie opinionis, maxime Sanchez, Salmanticenses, alioque, votens non potest propria auctoritate commutare suum votum in materiam aequalem. Ergo fateatur necesse est illicitum quoque esse regressum votentis ad priorem materiam. Quoniam tunc propria auctoritate commutat votum; prior siquidem obligatio voti extincta est, atque nullo modo reviviscit, quemadmodum fateatur omnes adversarii: etenim si materia subrogata evadat impossibilis, non tenetur votens priorem obligationem exequi. Dum ergo ad priorem materiam reverteretur, novam sibi votens auctoritate propria obligationem imponeret. Hac obligatio est obligatio voti. Ergo votens propria auctoritate commutat suum votum in aequalem materiam; quod fieri posse, adversarii ipsi renunt concedere.

CAPUT XVIII.

Regule servanda in votorum commutatione.

I. Quamquam nulla certa, & practica regula commutandorum votorum afferri potest; nihilo tamen fecus quaedam assignari regulæ solent generales, quæ vi prudentiæ Superioris commutantis vota moderari, & applicari debent, inspectis circumstantiis loci, temporis, & personarum. Licet enim non ostendant præciliam commutationis faciendæ mensuram, magnoque tamen deserviant commutanti, ut in praxi proximis limites prudentis æqualitatis attingant.

II. Regula prima. In voti commutatione sola materia voto promissa spectanda est, nulla habita vinculi ratione. In dispensatione & materia promissa, & vinculum promissum consideratur, quia utrumque per eam tollitur; scilicet vero in commutatione, in qua vinculum remanet, seu aliud eiusdem nature subrogatur. Secundum hanc communem regulam in commutatione voti vitandis aliquibus peccati non est necessaria impositio gravis materia: quippe vinculum præcepti non auferitur, nec vinculum voti; sed transferitur in materiam substitutam. Itaque in voto vitandis fornicationem, spectanda est vis voti ad removendum votentem a lapsu in tale peccatum. Hic enim proximus est illius voti finis. Si deprehendatur votum illud magna

habere efficacitatem ad subducendum votentem a lapsu in tale peccatum, ita ut sine voto frequenter votens labatur in fornicationis flagitium, raro autem voti vinculo obstrictus; tunc votum summopere cederet in divinum cultum, & votentis utilitatem: quapropter commutandum esset in materiam gravem, quæ pari polleret, iuxta prudentem estimationem, efficacia ad arcendum votentem a crimine fornicationis. Hanc porro materiam substituentiam, gravem, efficacemque ad præstatum finem, communitè reputant Auctores confessionem perpetuam in singulis manses. Si contra, votum nihil, aut parum conferret in finem præcipuum liberandi votentem a peccato; sed potius votens sacrilegia multiplicaret frequenti criminum perpetratione; tunc materia valde levis in commutatione substituentia esset, qualis foret recitatio officii B. Virginius, aut illius Rosarii sermone in hebdomada per quinquennium, plus minuse, variis circumstantiis inspectis.

III. Secunda regula. Maior, aut minor materia dignitas repetenda haudquam est ab excellentia ipsius virtutis cuius fructus est; sed inspiciente circumstantiis loci, temporisque votentis utilitas. Loca, temporisque conditio. Ad temperandam avaritiæ vim eleemosynam. In commutatione faciendâ non recte subrogaretur ieiunium, quod est actus abstinentiæ, oratio, quæ est actus religionis, virtutis licet excellentioris ipsa penitentia; nec eleemosynæ prudenter substitueretur actus interioris caritatis, aut oratio mentalis: quia eiusmodi exercitia parum conducunt ad finem præstatum sibi a votente in suis votis. Nec tamen semper substituentia est materia eiusdem generis; ut, si prior voti materia fuit opus penitentia, necessario subroganda sint opera laboriosa penitentia; sed illuc commutans spectare principaliter debet, ut utilitas spiritualis votentis, & divinum obsequium salva sint, & integra, quoad fieri potest. Sacramentorum frequentia est bonum univèrsale, quod solet aquare quamcumque alterius materie efficacitatem ad liberandum votentem a crimine perpetratione. Adversus vero avaritiam eleemosyna prævalida est; sed circumstantiis semper sunt attendendæ.

IV. Tertia regula. In quolibet voto prae oculis potissimum finis qualitas, live dignitas habenda est. Finis enim quem votens sibi præstituit, materiam voto subiectam quodammodo erigit, pretiosioreque constituit. Votum abstinendi a ludo, ut periuria, & blas-

phemia vitentur, nobiliss ac præstantissimum est ob tale finem, quam si editum fuisset, ne pecunie prodigerentur. Finis ergo votentis accurate perpendendus est in commutatione, ut possit subrogari materia quæ prior sit ad eum æquandam. Et quo nobilior finis est, eo gravior digniorque substituentia materia requiritur.

V. Quarta regula. Exsequendi voti difficultas etiam consideranda est, eo quod difficultas huiusmodi meritum augeat. Si votum ieiunium commutandum sit pauperi in elemosynam, minor quantitas est ipsi imponenda quam si votum diviti hoc pacto commutaretur: quia Deo acceptior est parva pauperis oblatio quam magna divitum dona, dummodo cetera sint paria. Vires quoque votum non inspiciente tollit. Plura ieiunium imponenda sunt otiosis, robustis, helleombus, quam debilibus, & opacariis hominibus laboriosam vitam ducentibus. Hac ratione in votis peregrinationum examinande sunt expensæ, molestiaque itinerum, ut congrua materia, quæ habeat omnia moraliter regere, substitui possit; quemadmodum communitè Auctores docent, quos citat Sanchez Lib. IV. cap. XVI. n. II. & seq. ubi etiam animadvertit in supputatione expensarum attendendum esse statum, & conditionem votentis: quæ res æstimanda sunt, prout moraliter contingere solent. Et quia communitè divites pedites itinera non arripunt, plus multo expendere solent quam pauperes; idcirco computandæ sunt expensæ peregrinationis per respectum ad eorum statum & dignitatem: quod etiam Suarez cum aliis docet. Nec solum, sed reditus etiam expensæ computandæ sunt, ut colligitur ex cap. Magnæ de voto, ubi expensæ iupputantur, in commutatione voti Hierosolymitanæ peregrinationis. *Expensæ quæ fuerat eundo, morando, & redeundo facturæ*, sicut Pontifex summus. Si votens tamen deliberasset domicilium fixere in termino vite peregrinationis, tunc reditus expensæ computandæ minime forent. Quando autem sacrarium, aut imago, cuius venerationem quis vovit, propinquior, aut remotior post editum votum evadit, vel quia votens domicilium mutavit, vel quia translata imago proximior votenti facta est; tunc considerandum est, quoniam ex loco votum obliget. Si voti executio paragenda erat ex loco ubi votum nuncupatum fuit, in computatione expensarum eiusdem loci ratio habenda est. Contra vero, si votum solvum ex loco propinquior obliget. Denique itineris pericula, & damna quæ paterentur res domesticæ ex voten-

voventis absentia, ac expensæ commoratorum in loco peregrinationis, temporisque spatium, quod fuisse in peregrinatione infumendum, haberi per oculos debent. In his omnibus sicut nimia morositas declinandæ est, ita quoque summa oſtendenda vitari debet, & ad prudentis economiæ leges omnia iura revocanda, ut communitur Auctores docent, possitimum Suarez.

VI. Quarta regula. Necessè haud est ut votum personale in personale, & reale in reale commutetur, quamquam id congruum, & expediens sit, dum commoda potest commutari talem servare regulam. Hoc colligitur ex cap. 11. de voto, ubi votum peregrinationis Hierosolymitanæ, quod est personale, in votum elemosynæ, quod est reale, commutatum legitur. Ratio quoque clara est. Quippe in votorum commutationibus cultus Dei, & spiritualis voventis utilitas consideranda sunt. Hæc autem duo æque reperiri possunt in actionibus personalibus, ac realibus. Non est ergo attendenda æqualitas mathematica, sed moralis: quæ prout magis vel minus promovet divinum cultum, magis aut minus apta est ad constituendam æqualitatem cum priori materia.

VII. Sexta regula. In votorum conditionalium commutatione considerandum est quam contingens sit eventus conditionis, dum votum conditioni illigatum commutandum est in absolutum. Vovisti e. g. erogare decem aureos in elemosynam, si navis salva pervenerit ad portum. Petis ante adventum navis, votum commutari in absolutum. Prout magis vel minus probabilis est adventus navis in portum, poterit augeri, vel minui quantitas elemosynæ. Si dubius sit adventus, degen in quinque; si valde probabilis, in septem circiter commutare poterit; si certi sit in contractu aſſecurationis, in quo magis exigitur pretium, prout magis incertus est eventus, Vovisti Religionem, si pater incolumis ex infirmitate valetur. Petis commutari votum, antequam pater sanus fiat. Tunc commutandum est in matris, aut minus omnis, secundum quod maius, aut minus est patris vite periculum. Si votum conditionale commutetur in aliud conditionatum, & conditiones sint æque dubiæ, in æqualem materiam commutato faciendæ est. Si vero magis certa conditio adiciatur; materia quæ substitui debet, minuenda est. Si commutatio fieri, conditione impleta; tunc commutatio fieri debet in æqualem materiam: quæ votum absolutum in aliud absolutum commutatur.

Idem dicendum est de voto penali, si commutandum sit post penam contractam: tunc enim votum evasit absolutum, atque adeo regulæ commutationis voti absoluti servandæ sunt. Quando autem votum commutandum est, pena nondum contracta, tunc consideranda est non solum materia, sed etiam pena. Qui plura de hoc cupit, consulat Sanchez *loc. cit.* nec enim tanti momenti sunt, ut falsorem requirant sermonem.

VIII. Ultima regula. In qualibet votorum commutatione semper spectanda, & ponderanda est voventis fragilitas, cavendumque ne multum gravetur, aut periculo transgrediendæ novæ obligationis expositus maneat. Facillime est indulgendum, ut commutatio in ea opera fiat quæ eidem faciliora evadunt. Ut, si solitus vovens sit ieiunare, presertim, facram lectionem frequentare &c. in eiusmodi opera vota commutari possunt, ceteris tamen circumstantiis spectatis. Quandoquidem optio exhibenda voventi est, ut ea sibi seligat onera quæ minus sibi gravia videntur. Frequentia sacramentorum est sanctum illud opus in quod plurima vota commutari possunt. Cui namque hæc non prodest frequentia moderata, v. g. semel in menſe, summopere de eo est pertimescendum.

IX. Exempla quorundam votorum commutatorum subſidio ex iure, optimisque Auctorebus eruta. *Cap. Venientibus de voto,* commutatur votum Hierosolymitanum edium a quodam puero, cum quo dispensandi causa iusta erat, in votum elemosynæ, quæ toto vite curriculo uni pauperi provideret. Et *cap. Magne, eodem titulo,* votum talis peregrinationis ab Episcopo factum commutatur in hoc ut expensas accessus, & recessus illuc mittat; itineris vero incommoda, & labores vigiliis, ac frequentibus ieiuniis compenſet.

X. In peregrinatione communitur Auctores considerant, utrum iter pedestre sit, nec ne. Si vovens pedellere peragere debeat peregrinationem; laborem unius diei itineris pedestris in unius diei ieiunium recte commutari posse docerunt, & duorum dierum in duo ieiunia &c. Si iter pedestre non fuerit, sed equitibus, laborem quatuor dierum in unius diei ieiunium optime permutandum esse conſtitunt.

XI. Animadverſus Medina Lib. I. *Sem. cap. xv. §. 7. reg. 3.* quod qui commutare debet votum ingrediendi Religionem Dominicam, perpendere debet onera subeunda a vovente, nempe quotidianam officii canonici recitationem, ieiunia septem menſium in annos singulos, perpetuam a carnibus abſtinentiam,

tiam, indusia lineæ ad carnes semper defendenda. Porro inferi, hoc votum commutandum esse in hæc onera, ut scilicet vovens esse in toto tempore vite suæ singulis sextis ieiunare de quindecim in quindecim, sacra exomologesi præmissa, sacram sumat Euchariſtiam, quoties palmos recitet penitentiæ, & elemosynam iuxta suam facultatem erogat. Adderem ipse vestitum modestum cum in colore, tum in ornamentis aureis, vel argenteis non adhibendis. Votum simplex castitatis non posse pura commutatione tolli, docet Sotus *Lib. VII. de inst. g. 1v. art. 2.* iuxta illud Proverb. *xvi. Omnis ponderatio non est digna continentis anime.* Propterea subdit aliqua dispensationis necessario permiscendum esse.

XII. Votum non ineundi matrimonium commutare solent in confessionem singulis mensibus peragendam per biennium, aut trien-

nium. Adderem aliquam elemosynam erogandam puella pauperi quæ religiosum statum amplecti velit.

XIII. Votum sacerdotii suscipiendi commutandum esse communitur dicunt in quotidianam palmorum penitentiæ cum litanis, vel Officii B. Virg., vel Rosarii recitationem, in confessionem, & communionem in quindecim singulis, in votum castitatis servandæ in seculo, & in obligationem conferendi singulis mensibus elemosynam pro una Missa celebranda. Si votum respuat castitatis, ut est probable, ieiunet singulis sextis feris toto tempore vite suæ. Sed in votis similibus factus erit simul cum commutatione dispensationem postulare ab illis qui facultate polent eam impediendi. Quia in tam gravibus votis vix adeit materia digna subroganda, ut optime advertit Sanchez *loc. cit. n. 42.* Et hæc de votis dicta sufficiant.

LIBER QUINTUS IN DECALOGUM.

SECUNDUM PRÆCEPTUM TRACTANS.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim habebit insontem Dominus eum qui assumperit nomen Domini Dei sui frustra. Exod. cap. xx. vers. 7.

P R Æ L O Q U I U M.

Amplissimam disputationis materiam nobis primum Decalogi præceptum suppeditavit. Secundum vero argumentum exhibet differendi, non quidem adeo vultum, sed multo ob Christianorum pravitatem luctuosius. In istius namque præcepti commentario quod fultore calamo versandum suscipio, est illud iusturandum quod gentibus omnibus, quantumvis feris, barbaris, & incultis, sanæ semper fuit venerationi, magnoque in pretio habitum. At o tempora, o mores! Quamvis christiana religio præ omnibus aliis lectis iuramenti sanctitatem profiteatur, quantumvis in extremis dumtaxat eventibus, pluribusque servatis conditionibus, maximeque cautione, & reverentia sanctum Dei nomen usurpandum doceat: nihiloties tamen est huius lane, & evangelicæ doctrinæ abusus, ut Christianorum plurimi nihil frequentius in ore habeant quam iuramenta, modo in patris, & contractibus firmandis, modo in rerum emptione, & venditione, nunc in ludis, & oblectamentis, nunc denique in omni familiari sermone. Hæc porro iurandi frequentia tantam peierandi invehit consuetudinem, ut JESU Christi legem, & professionem contempti, ludibrio, & vituperio vel penes infideles ipsos exponat. Nec enim in animum sibi inducere Ethnicis valent, ut credant Christianos verum Deum fide, spe, & caritate colere, ac diligere, cum illos audiant sacrosanctum eisdem nomen passim contemnere, eodemque in omni fere verbo abuti. Veram enim vero, quod uberiori lacrymarum fontem depolcit, est Casuistarum quorundam doctrina, qua non iurandi consuetudinem ad iustas, rectas-